

بندبازی دهلی‌نو میان شرق و غرب

یکی از نقاط اصلی مناقشه در روابط هند با شرکای غربی اش، روابط همدلانه و ادامهدار این کشور با روسیه است، به‌ویژه از زمانی که تهاجم تمام‌عیار به اوکراین در سال ۲۰۲۲ آغاز شد. از این رو، توجه قابل ملاحظه‌ای به سفر ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه، به هند در روزهای ۴ و ۵ دسامبر معطوف شد. گزارش‌های رسانه‌های هندی حتی حاکی از آن بود که قرار است قراردادهای تسلیحاتی و اقتصادی میان دو طرف منعقد شود. اما این سفر تا حدی بی‌فروغ بود و اکنون مدافعان دولت هند پیشنهاد می‌کنند که پیام اصلی در «نفس انجام سفر» نهفته بود، نه در فهرست ناچیز توافق‌نامه‌های امضا‌شده میان دو طرف.

بنابراین هدف از این سفر چه بود؟ در چارچوب عدم‌قطعیت‌های پیرامون سیاست‌های دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور ایالات متحده، هند به احتمال زیاد می‌خواست نشان دهد که گزینه‌های دیگری در اختیار دارد و این کار را به گونه‌ای انجام دهد که مشکلات اضافی با ایالات متحده و سایر شرکای غربی ایجاد نکند. هند دوره پرتلاطمی را در روابط خود با ایالات متحده سپری کرده است؛ از جمله اختلافات بر سر نقش ترامپ در حل‌وفصل رویارویی ماه مه میان هند و پاکستان، و تعرفه‌های آمریکایر کالاهای هندی. به‌همین دلیل است که هند مشتاق است نشان دهد گزینه‌های دیگری دارد. این موضوع اوایل امسال نیز مشهود بود؛ زمانی که نارندرا مودی، نخست‌وزیر هند، در ماه سپتامبر با پوتین و همچنین شی جین‌پینگ، رهبر چین، در شهر تیانجین دیدار کرد. مودی در دیدار با شی تلاش داشت تا روابط دوجانبه را که به دلیل درگیری مرزی در سال ۲۰۲۰ آسیب دیده بود، آرام کند.

اما سوال این است که آیا این استراتژی عملی است؟ تنها دو ماه پس از نشست تیانجین، و با وجود بهبود روابط میان دهلی‌نو و پکن، چین بار دیگر بی‌دلیل هند را آزرده کرد: مقامات مهاجرتی چین یک شهروند هندی اهل «آروناچال پرداش» - ایالتی از هند که چین مدعی مالکیت آن است - را مورد آزار و اذیت قرار دادند و اصرار داشتند که او شهروند چین است. اگر چه این موضوع در نهایت حل شد، اما این حادثه بار دیگر نشان داد که کنار آمدن بهتر با چین دشوار خواهد بود.

اگر استراتژی تثبیت روابط با چین متزلزل به نظر می‌رسد، تکیه کردن بر روسیه نیز دست کم به همان اندازه مشکل‌ساز است. هند تلاش کرد تا اهمیت روسیه را نشان دهد. مودی با نقض پروتکل‌های دیپلماتیک، در باند فرودگاه پوتین را در آغوش کشید. این دوبه جای سفر در خودروهای جداگانه، ترجیح دادند سوار یک خودرو شوند که نشان‌دهنده میزان شخصی از صمیمیت و راحتی در روابطشان بود.

اما فراتر از این نمادها، این سفر دستاورد چندانی نداشت. صحبت‌ها درباره برنامه‌های هند برای خرید جنگنده‌های سوخو ۵۷ (Su-۵۷) تنها شایعه از آب درآمد. گزارش شده بود که مسکو تایید کرده که روسیه و هند در جریان سفر پوتین درباره خرید احتمالی سوخو ۵۷ توسط هند گفت‌وگو خواهند کرد. طرح گزارش‌شده این بود که هند دو اسکادران از این هواپیما را خریداری کند، با احتمال تولید تحت لیسانس توسط شرکت «هندوستان آیروناتیکس» در «تانیشک» واقع در غرب هند. هند فوراً نیاز به تقویت اسکادران‌های جنگنده خود دارد که به سرعت در حال کاهش هستند، اما مشخص نیست که آیا هواپیماهای روسی از نظر فناوری به اندازه کافی خوب هستند که با جنگنده‌های چینی یا آمریکایی رقابت کنند یا خیر.

به همین ترتیب، صحبت‌هایی وجود داشت که پوتین و مودی درباره خرید سامانه‌های موشکی زمین‌به‌هوا ی اس ۴۰۰ (S-۴۰۰) توسط هند یا حتی تولید مشترک باتری‌های مدل جدیدتر اس ۵۰۰ گفت‌وگو کنند. احتمال گزارش‌شده دیگر، اجاره یک زیردریایی شکارچی-قاتل با پیشران هسته‌ای کلاس آکولا (Akula-class) بود. اما هیچ‌یک از این توافقات تأیید نشده است.

توافق‌نامه‌هایی که امضا شدند ناچیز بودند و عمق روابط سیاسی ادعایی دو کشور را منعکس نمی‌کردند. دهلی‌نو احتمالاً نگران بود که تعمیق روابط با روسیه، مشکلات غیرضروری در روابط هند با ایالات متحده و همچنین با سایر شرکا در منطقه ایندو-پاسیفیک را اروپا ایجاد کند. در حالت ایده‌آل، دهلی‌نو مایل است بین شرکای مختلف توازن برقرار کند، که به معنای دشمن‌تراشی نکردن با هیچ‌یک است. یک سفر پرهیاهو با نتایج ملموس اندک، ممکن است دقیقاً همان چیزی در نظر گرفته شده باشد که لازم بود.

خطر این استراتژی این است که هند در نهایت هیچ‌کس را راضی نکند.

عکس: Moises saman-Magnum

بیم و امید پس از سقوط

بررسی آنچه یکسال پس از بشار اسد بر سوریه گذشت

سال ۲۰۱۱ بازمی‌گردد؛ زمانی که سربازان تحت امر بشار اسد، رئیس‌جمهور وقت سوریه با شدت تمام اعتراضات ضدولتی را سرکوب کردند. با شدت گرفتن جنگ داخلی در سوریه، گروه‌های جهادی و جنگجویان باتجربه‌ای که با بنیانگذاران گروه داعش در ارتباط بودند، از عراق به مناطق شرقی سوریه آمدند و ائتلافی به نام جبهه النصره را برای مبارزه با ارتش سوریه تشکیل دادند. این گروه افراط‌گرایی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین گروه‌های نظامی در سوریه بود و صدها حمله موفق و ناموفق علیه نیروهای دولتی سوریه ترتیب داد. در دو سال ابتدایی جنگ، ایدئولوژی آن‌ها تفاوت چندانی با ایدئولوژی گروه مادر (داعش) نداشت و جبهه النصره وعده تشکیل یک خلافت اسلامی در سوریه را می‌داد اما در سال ۲۰۱۳ که داعش پس از موفقیت‌های اولیه در عراق خواستار ادغام رسمی جبهه‌النصره به عنوان شاخه سوریه داعش شد، اختلافات میان سران داعش و سران جبهه‌النصره افزایش یافت و در پایان سران جبهه‌النصره ترجیح دادند از طریق بیعت با القاعده، خود را از زیر بیرق داعش خارج کنند

پس از پیوستن به القاعده، هر چند جبهه‌النصره بخشی از این شبکه جهانی ترور به شمار می‌رفت اما تمرکز این گروه بر سوریه و ساقط کردن حکومت اسد معطوف بود. البته رویکرد جبهه‌النصره در آن زمان به این معنا نبود که آن‌ها از افکار افراط‌گرایانه مشابه القاعده یا داعش دست کشیده‌اند بلکه صرفاً به این معنا بود که آن‌ها ترجیح می‌دادند نیروهایشان را به جای حملات شبیه به القاعده یا داعش به غرب، صرف تصرف مناطق بیشتر در سوریه و تثبیت حاکمیت‌شان بر مناطق تصرف شده، کنند.

ابومحمد الجولانی، رهبر جبهه النصره این گروه را به سازمانی قدرتمند تبدیل کرد که نیروی نظامی قدرتمند و قلمرو قابل توجهی در شمال سوریه داشت. این گروه در اراضی تحت کنترل خود مانند یک دولت کوچک عمل می‌کرد، مالیات جمع‌آوری می‌کرد و برخی خدمات عمومی ارائه می‌داد، اما همچنان رفتارها و سیاست‌های آن دقیقاً مانند یک گروه اسلام‌گرای افراطی بود.

اواسط سال ۲۰۱۶ جبهه النصره نام جدیدی برای خود انتخاب کرد و کوشید از طریق قطع ارتباط با القاعده تصویری را که طی سال‌ها از خود ارائه کرده بود، تغییر دهد. کارشناسان علت قطع رابطه جبهه فتح شام (نام انتخاب‌شده برای جبهه النصره) با القاعده را تلاشی در راستای کسب مشروعیت بین‌المللی بیشتر و تبدیل شدن به یک بازیگر مشروع در تحولات سوریه می‌دانند.

این گروه، که نام خود را تغییر داده بود، به منظور تسلط بر منابع اقتصادی ادلب با سایر جناح‌های اسلام‌گرا وارد درگیری شد و آن‌ها را از صحنه خارج کرد. همچنین، بر اساس گزارش‌های سازمان ملل متحد و تحلیلگران، این گروه به‌طور منظم افراد مرتبط با گروه داعش را شناسایی، دستگیر و اعدام می‌کرد. اوایل سال ۲۰۱۷، این گروه با چند جناح دیگر، از جمله گروه‌های عمدتاً اسلام‌گرا و حداقل یک گروه پیش‌تر میانه‌رو، متحد شد و هیئت تحریر الشام را تشکیل داد. این اقدام با مخالفت علنی رهبری القاعده مواجه شد.

رابرت فورد، سفیر سابق ایالات متحده در سوریه و تحلیلگر ارشد موسسه خاورمیانه در این باره می‌نویسد: «ایگاه‌های نظامی ترکیه در مرز به‌ویژه تویخانه ترک‌ها نقش مهمی در ایجاد یک منطقه امن برای تحریر الشام داشتند و مانع از آن می‌شدند که نیروهای دولتی سوریه بتوانند به این منطقه حمله کنند.»

در مناطق تحت تسلط این گروه، حجاب اجباری بود و قوانین سختگیرانه اجتماعی به اجرا گذاشته می‌شد. یک پژوهشگر که در آن دوره به مناطق تحت تسلط این گروه سفر کرده بود، نوشته است: «در حالی که پوشیدن نقاب و برقع برای زنان اجباری نیست، از زنان خواسته می‌شود حجاب داشته باشند. جداسازی جنسیتی در

مدارس جریان دارد و سیاست‌های محافظه‌کارانه با قدرت اجرایی می‌شود.» از زمان به دست گرفتن قدرت در دمشق، نیروهای تحریر الشام و به طور خاص رهبر آن‌ها احمدالشرع تلاش کرده‌اند تا چهره جدیدی از خود نمایش دهند. طی سال گذشته، الشرع سفرهای متعددی به غرب داشت که با سفر به فرانسه در ماه مه آغاز شد و در ماه سپتامبر با سخنرانی در سازمان ملل در نیویورک به عنوان نخستین رئیس‌جمهور سوریه پس از سال ۱۹۶۷ ادامه یافت.

او در سخنرانی خود ضمن وعده پاسخگو کردن عوامل جنایت‌های جنگی، متعهد شد که به حقوق بشر احترام بگذارد. الشرع همچنین به پیشرفت‌های دولت جدید در تاسیس نهادهای تازه و برنامه‌ریزی برای برگزاری انتخابات اشاره کرد. در ششم نوامبر، شورای امنیت سازمان ملل گامی کلیدی را که الشرع برای دستیابی به آن تلاش زیادی کرده بود برداشت و تحریم‌های اقتصادی علیه سوریه را لغو کرد. این اقدام نویدبخش «دورانی نوین» برای اقتصاد این کشور بود.

آغیاد غانم، پژوهشگر روابط بین‌الملل در دانشگاه ساینس پو پاریس، باور دارد: «از نخستین روزهای به قدرت رسیدن، اولویت الشرع این بود که به جامعه بین‌المللی نشان دهد در صورت لغو تحریم‌های اقتصادی، آماده همکاری با آن‌هاست.» او در گفت‌وگو با خبرگزاری فرانسه افزود: «او فردی بسیار عمل‌گراست و در تعامل با رهبران بزرگ جهان، آشکارا توانمند ظاهر شده است.»

اکونومیست نوشته است: «عملکرد او در صحنه جهانی نشان می‌دهد که وی دیدیلماتی زبردست است. او توانسته همان‌بار غربی خود را مجذوب کند؛ که بر جسته‌ترین نمونه آن دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا است که ماه گذشته در کاخ سفید میزبان او بود. ایالات متحده تحریم‌هایی را که در دوران حکومت اسد علیه سوریه اعمال شده بود، به‌طور موقت تعلیق کرده و در تلاش برای لغو کامل آن‌هاست. کشورهای حاشیه خلیج فارس نیز عمدتاً رویکردی مشتاقانه نسبت به آقای الشرع دارند و او همزمان در تلاش برای برقراری صلح با اسرائیل است (هرچند اسرائیل تاکنون نابخردانه به ابتکارات او با خصومت پاسخ داده است).»

در ماه نوامبر، الشرع که زمانی پلیس فدرال آمریکا (FBI) جایزه‌ای ۱۰ میلیون دلاری برای سرش تعیین کرده بود با دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور ایالات متحده، در کاخ سفید دیدار کرد. در آنجا، ترامپ قول داد تحریم‌های اعمال شده علیه دولت سوریه تحت «قانون سزار ۲۰۱۹» را تعلیق کند؛ قانونی که سوریه را از دسترسی به سیستم بانکی بین‌المللی و انجام تراکنش‌های دلاری منع می‌کرد.

زیر خط فقر

با این حال، کنگره ایالات متحده هنوز این قانون را به‌طور کامل لغو نکرده و سوریه را در برزخی اقتصادی رها کرده است.

این قانون تنها برای ۱۸۰ روز تعلیق شد. این زمان برای آغاز پروژه‌های سرمایه‌گذاری در بخش انرژی کافی نیست، چراکه این پروژه‌ها ممکن است ماه‌ها یا سال‌ها به طول انجامند. سرمایه‌گذاران بالقوه با آگاهی از احتمال بازگشت تحریم‌ها، سرمایه خود را به خطر نمی‌اندازند؛ به‌ویژه با توجه به یوایی سیاست ایالات متحده تحت رهبری ترامپ و احتمال تغییر سریع مواضع او. همزمان، بخش بانکی سوریه که در دوران اسد کاملاً منزوی بود، هنوز موفق به بازسازی روابط بین‌المللی خود نشده است. به همین دلیل، ارسال پول به سوریه بسیار دشوار است. تأمین مالی واردات و صادرات عملاً غیرممکن است و بدون این پیوندهای بین‌بانکی، بهبود اقتصاد زمان‌بر خواهد بود.

از آنجا که احیای صنعت یا کشاورزی در حال حاضر ناممکن است، بازار سوریه مملو از محصولات خارجی شده است.

محمدحسین لطف‌اللهی

خبرنگار بین‌الملل

یک سال قبل، سرنوشت جنگی که به نظر می‌رسید با پیروزی بشار اسد رئیس‌جمهور وقت سوریه به پایان رسیده طی چند هفته تغییر کرد و اسد به‌همراه خانواده‌اش از سوریه گریخت. قرار اسد نقطه آغاز تحولانی بود که حالا از سوریه کشوری جدید با دورنمای متفاوت و مشکلاتی پیچیده ساخته است. ۸ دسامبر ۲۰۲۴، پس از ۱۳ سال جنگ داخلی سرانجام نیروهای شورشی موفق شدند به حکومت ۵ دهه‌ای خاندان اسد در سور به‌پایان دهند. دمشق به تصرف نیروهای هیئت تحریر الشام به رهبری محمد الجولانی درآمد. ساعاتی پس از سقوط دمشق، جولانی به‌عنوان معمار سقوط حکومت اسد، در اقدامی نمادین به مسجد امیه رفت تا پیام مهمی را به جهان مخابره کند: «۱۳ سال پس از آغاز جنگ داخلی در سوریه، سرانجام این جنگ پایان یافت.» از آن نقطه به‌بعد، جولانی کوشید تا تصویر خود را از یک تروریست و یک جنگ‌سالار مخوف به چهره‌ای میانه‌روتر تغییر دهد. او لباس رزم را با کت‌وشلوار عوض کرد و نام جنگی‌اش را با نام اصلی و غیرنظامی خود جایگزین ساخت: احمدالشرع.

رئیس‌جمهور انتقالی، با لحنی سنجیده و واژگانی دقیق همراه بود، اما رهبر جدید سوریه همچنان در این کشور چهره‌ای تفرقه‌انگیز محسوب می‌شد و پس از گذشت دوازده ماه، این وضعیت همچنان پابرجاست. کارشناسان معتقدند برای کسانی که پس از سقوط اسد خوشبینانه به آینده سوریه نگاه می‌کردند وضعیت امروز به یک فاجعه شبیه است اما آن‌هایی که نگاهی بسیار بدبینانه داشتند، وضعیت امروز را بهتر از تصور اولیه‌شان می‌دیدند.

بنجامین فو، کارشناس مسائل سوریه در گفت‌وگویی بافرانس ۲۴ درباره این تغییر بزرگ در سوریه گفت: «خوش‌بینانی که امید داشتند نهال دموکراسی در سوریه با بگیرد، سال گذشته را فاجعه‌بار توصیف می‌کنند.» او اضافه کرد: «اما در مورد بدبین‌ها واقعیت این است که آن‌ها نکات مثبت‌تری می‌بینند.» کسانی که پیش‌بینی می‌کردند سوریه به سرنوشتی مشابه لیبی دچار شود که پس از سرنگونی معمر قذافی میان دو دولت رقیب دپواره شد، اکنون در یافته‌اند که در اشتباه بوده‌اند. فو اظهار کرد: «بدون عراق، وضعیت سوریه نسبتاً مساعد است. این کشور جایگاه خود را در جامعه جهانی باز یافته و از انزوای دیپلماتیک، سیاسی و اقتصادی خارج شده است؛ امری که بسیار مثبت ارزیابی می‌شود.»

با این حال، این بهبود به قیمت گزافی به دست آمده است. زمانی که نیروهای تحریر الشام وارد دمشق شدند و بشار اسد رئیس‌جمهور سوریه به مسکو گریخت، نیروهای اسرائیلی حتی یک لحظه را هم برای پیاده کردن برنامه‌هایشان از دست ندادند. صدها نقطه از خاک سوریه از سوی نیروی هوایی اسرائیل مورد حمله قرار گرفت تا به گفته کارشناسان، یکی از بزرگ‌ترین مجموعه حملات هوایی در تاریخ اسرائیل رقم بخورد و توان نظامی سوریه ظرف چند روز به‌طور مؤثری نابود شود. به موازات این حملات، نیروی زمینی اسرائیل نیز اقدام به پیشروی در خاک سوریه کرد و برخی از مناطقی را که بر اساس توافق سال ۱۹۷۴ از ورود به آن منع شده بود، به تصرف خود درآورد.

کارزار روابط عمومی الشرع

احمد الشرع پیشینه‌ای در هیئت تحریر الشام دارد که بر آینده او سایه افکنده است. پیدایش هیئت تحریر الشام که نام آن به معنای سازمان آزادی‌بخش شام است، به شروع جنگ داخلی سوریه در